

“Kognitīvās disfunkcijas radīto veselības problēmu izpēte un sloga samazināšana”, VPP 5.8.2.

Ilgtermiņa regulāras aerobas slodzes ietekme uz kognitīvajiem procesiem – Latvijas sadaļa starptautiskam pētniecības un sadarbības projektam:

“Establishing the Net Attainable Benefits of Long-term Exercise, ENABLE” – ENABLE-LV

Atbildīgais pētnieks Latvijā: dr.med. Ainārs Stepens
Iesaistītās institūcijas: Rīgas Stradiņa universitāte
School of Psychology, University of Sussex

Pētnieku komanda

- dr. med. Ainārs Stepens
- dr. biol. habil., asoc. prof. Voldemārs Arnis
- dr. psych. Jeļena Harlamova
- B. Soc.Sci. Kristīne Šneidere
- B. Soc.Sci. Zane Ulmane
- Dr. Jana Solskaja
- Dr. Artūrs Balodis
- Sadarbības partneri:
  - dr. med. Iveta Mintāle
  - dr. med. Kārlis Kupčs
- Piesaistītie studenti:
  - Andra Vanaga
  - Alisa Lagzdiņa

➤ Mērķis:

- noskaidrot ilgtermiņa regulāras aerobas fiziskas slodzes ietekmi uz kognitīvajiem procesiem ilgtermiņā →

popularizēt aktīvu dzīvesveidu visa mūža garumā!

➤ Uzdevumi:

➤ Veikt:

- pētījuma dalībnieku atlasī;
  - psiholoģisko izpēti;
  - datu analīzi un interpretāciju
- Sagatavot un prezentēt zinātniskās publikācijas projektā ENABLE-LV.

Dalībnieki

- ▶ $N = 39$ (65 - 85 gadi, $M = 72,10$, $SD = 5,16$):
  - ▶ Pilna vai daļēja izpēte veikta 54 dalībniekiem, 65 –85 gadi ($M = 71,88$)
- ▶ Grupu sadalījums:
  - ▶ 1. grupa – vismaz 20 gadus iesaistījušies aerobajās fiziskajās aktivitātēs
  - ▶ 2. grupa – pēdējo 19 gadu laikā uzsākuši un turpina aerobās fiziskās aktivitātes
  - ▶ 3. grupa – ar aerobajām fiziskajām aktivitātēm nenodarbojas

Iekļaušanas/Izslēgšanas kritēriji

- ▶ 65 ≥
- ▶ Dzimtā valoda: latviešu;
- ▶ Bez būtiskām:
  - ▶ sirds-asinsvadu,
  - ▶ metabolām,
  - ▶ plaušu un elpceļu,
  - ▶ reimatoloģiskām,
  - ▶ norītošām onkoloģiskām,
  - ▶ psihiskām un
  - ▶ citām hroniskām slimībām, kuras ierobežo fizisko aktivitāti vai kuru dēļ nevar veikt pētījumā paredzētās aktivitātes.

Metode: Instrumenti

► Kognitīvo procesu izpēte:

- 10 vārdu tests (*Luria, 1976*);
- Vudkoka-Džonsona kognitīvo spēju subtesti:
  - Attēlu vārdnīca;
  - Vārdu atmiņa;
  - Kognitīvās produktivitātes skala. (*Woodcock-Johnson Test of Cognitive abilities , Woodcock, McGrew, Mather, 2001; Paleja, 2006*);
- Monreālas kognitīvo funkciju novērtēšanas skala (*The Montreal Cognitive Assessment , Nasreddine, Phillips, Bédirian, Charbonneau, Whitehead et al., 2005*)
- Karte (*The Map Search, Robertson, Ward, Ridgeway, & Nimmo-Smith, 1996*);
- Kognitīvo rezervju indeksa aptauja (*Cognitive Reserve Index, Nucci, Mapelli, & Mondini, 2012*);
- Handbola vārstsargu reakcijas kontrole (*Molotanovs, 2013*).

Metode: Instrumenti

► **Emocionālās sfēras izpēte:**

- Dzīves jēgas ieviržu tests (*Purpose-in-Life Test, Crumbaugh, & Maholick, 1964; Perepjolkina, 2004*);
- Geriatrijas depresijas skala (saīsināta versija) (*Geriatric Depression Scale, Sheikh, & Yesavage, 1986*);
- Latvijas klīniskais personības tests, 2. versija (Perepjolkina, Koļesnikova, Mārtinsons, Stepens, Rancāns, 2016).

Personības izpēte:

- Latvijas Personības aptauja (Perepjolkina, Reņģe, 2013).

Metode: Instrumenti

Dzīves stila un fizisko aktivitāšu aptaujas:

- Papildināta “Aptaujas par veselību ietekmējošo paradumu izplatību Latvijas iedzīvotāju vidū” versija (FINBALT, 2014);
- Starptautiskā fiziskās aktivitātes izvērtēšanas anketa - senioriem (*International Physical Activity Questionnaire - Elderly*, Hurtig-Wennlöf, Hagströmer, & Olsson, 2010)

Metode: Instrumenti

► Fizisko mērījumu veikšana:

► Ķermeņa kompozīcijas noteikšana:

- Bioimpedances metode iekārtā TANITA MC-780MA

► Aerobo darbspēju noteikšana:

- PVO veloergometrijas tests ar "Monark 839E".

Metode: Instrumenti

► Fizisko mērījumu veikšana:

- Sirds slodzes tests ar veloergometru PKUS Kardioloģijas centrā.
- Galvas smadzeņu struktūras izmeklēšana ar MR PKUS Diagnostiskās radioloģijas institūtā.

Procedūra

1. posms

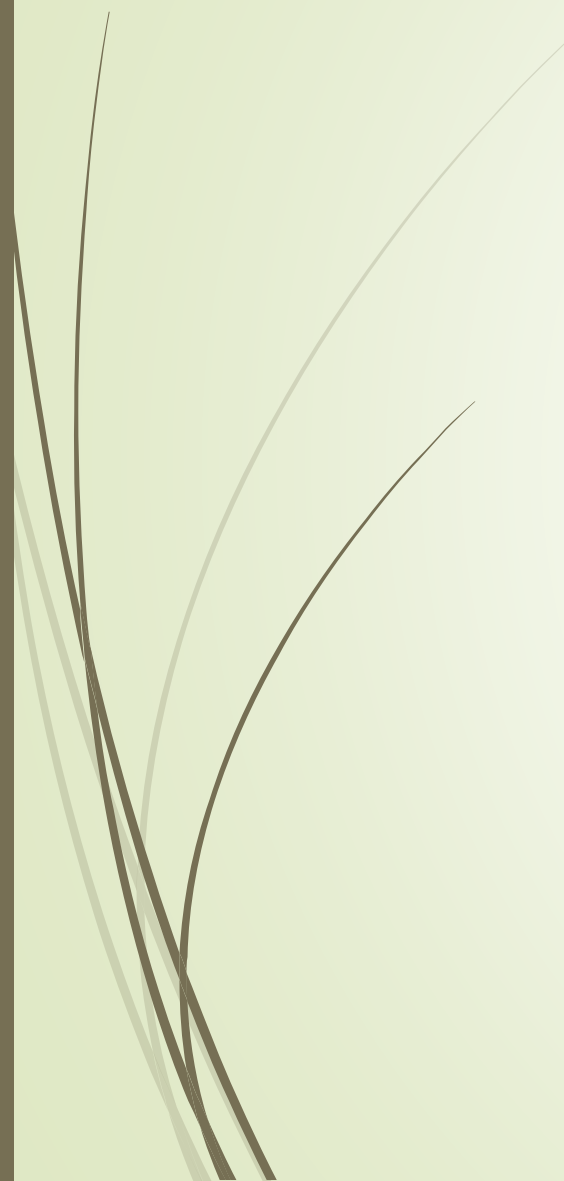
- ▶ Psiholoģiskā izpēte:
  - ▶ Demogrāfisko datu ievākšana;
  - ▶ Kognitīvo procesu izpēte.
- ▶ Sirds slodzes tests (PKUS);
- ▶ Galvas smadzeņu struktūras izpēte ar MRI metodi (PKUS).

2. posms

- ▶ Psiholoģiskā izpēte:
  - ▶ Personības un emocionālās jomas izpēte;
  - ▶ Kognitīvo procesu izpēte;
- ▶ Fizisko aktivitāšu un diētas paradumu dokumentēšana.
- ▶ Ķermeņa kompozīcijas analīze;
- ▶ Aerobo darbību noteikšana.

Rezultāti

Kognitīvo procesu testu rezultātu aprakstošās un secinošās statistikas rādītāji dažādu aerobo fizisko aktivitāšu pieredzes grupās

	<i>Aerobās fiziskās aktivitātes ilgums un regularitāte</i>						<i>F</i>	<i>η²</i>
	<i>Pirmā grupa (n =13)</i>		<i>Otrā grupa (n =17)</i>		<i>Trešā grupa (n =9)</i>			
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>		
Vārdu atmiņa	113,54 _a	9,27	107,94 _a	7,73	105,56 _a	9,96	2,58	0,168
Kognitīvā produktivitāte	100,38_a	14,19	97,59_b	8,61	93_c	13,04	5,89*	0,286
Vizuālā salīdzināšana	104,46 _a	15,29	99 _a	8,44	94,22 _a	14,91	1,80	0,090
Apgrieztie skaitļi	109,38_a	12,43	93,29_b	21,40	95_{a,b}	11,35	3,70*	0,186
Īstermiņa atmiņa	5,77 _a	1,24	6,06 _a	1,34	5,22 _a	1,48	1,14	0,114
Ilgtermiņa atmiņa	6,77 _a	2,80	7,59 _a	1,90	5,89 _a	2,42	1,58	0,094
Vienkāršā reakcija	0,34_a	0,06	0,42_{a,b}	0,19	0,66_b	0,52	3,60*	0,396
Izvēles reakcija	0,62_a	0,13	0,62_b	0,10	0,91_c	0,45	5,22*	0,239
MoCA	26,08 _a	2,77	24,18 _a	2,81	24,33 _a	3,71	2,03	0,223
Karte	69,67 _a	9,36	49,81 _a	16,63	48,88 _a	16,05	2,41	0,118

Sakarība starp aerobo fizisko aktivitāšu iesaistīšanās laicīgumu un atmiņas rādītājiem

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1. Pirmā grupa	--						
2. Otrā grupa	-0,62**	--					
3. Trešā grupa	-0,39*	-0,62**	--				
4. Vārdu atmiņa	0,33*	-0,13	-0,23	--			
5. Apgrieztie skaitļi	0,41**	-0,29	-0,13	0,13	--		
6. Īstermiņa atmiņa	0,00	0,19	-0,23	0,22	0,05	--	
7. Ilgtermiņa atmiņa	-0,05	0,25	-0,24	0,19	-0,20	0,53**	--

Sakarība starp aerobo fizisko aktivitāšu iesaistīšanās laicīgumu un uzmanības, reakcijas laika, kognitīvās produktivitātes un MoCA rādītājiem

<i>Mainīgie lielumi</i>	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1. Pirmā grupa	--							
2. Otrā grupa	-0,62**	--						
3. Trešā grupa	-0,39*	-0,62**	--					
4. Kognitīvā produktivitāte	0,48*	-0,19	-0,31	--				
5. Vizuālā salīdzināšana	0,26	-0,05	-0,24	0,78**	--			
6. Vienkāršā reakcija	-0,25	-0,09	0,39**	-0,46**	0,32*	--		
7. Izvēles reakcija	-0,18	-0,24	0,47**	-0,46**	-0,31	0,82**	--	
8. MoCA	0,32*	-0,22	-0,10	0,60**	0,61**	-0,42**	-0,29	--

Kognitīvo procesu testu rezultātu aprakstošās un secinošās statistikas rādītāji dažādu aerobo fizisko aktivitāšu pieredzes grupās

	Aerobās fiziskās aktivitātes ilgums un regularitāte						<i>F</i>	η^2
	Pirmā grupa		Otrā grupa		Trešā grupa			
	M	SD	M	SD	M	SD		
Kopējais KRI	141,92 _a	12,39	131,18 _a	17,26	129,22 _a	22,46	1,95	0,1
KRI Izglītība	125,69 _a	9,67	120,82 _a	12,73	115,33 _a	14,25	1,98	0,1
KRI Darbs	126,69 _a	27,20	125,88 _a	24,48	115,56 _a	22,03	0,64	0,03
KRI Brīvais laiks	142,92_a	12,27	123,71_{a,b}	12,91	135,33_b	22,74	5,84**	0,25

Paveiktais

- Uzsāktas apmācības magnētiskās rezonanses datu apstrādē un analīzē;
- Dalība divās starptautiski zinātniskajās konferencēs;
- Atjaunota sadarbība ar Saseksas universitāti.

Publikācijas

- ▶ Starptautiskā zinātniski praktiskā konference: Veselība un personības attīstība: integratīvā pieeja:
  - ▶ Šneidere, K., Harlamova, J., Arnis, V., Ulmane, Z. un Stepens, A. (28.04.2017). *Aerobo fizisko aktivitāšu saistība ar vadības funkcijām senioriem*. Referāts prezentēts Trešajā starptautiskajā zinātniski praktiskajā konferencē Veselība un personības attīstība: integratīvā pieeja. Rīgā, Latvijā.
  - ▶ Šneidere, K., Harlamova, J., Arnis, V., Ulmane, Z. un Stepens, A. (28.04.2017). *Kognitīvo rezervju indeksa adaptācija: pilotpētījuma rezultāti*. Referāts prezentēts Trešajā starptautiskajā zinātniski praktiskajā konferencē Veselība un personības attīstība: integratīvā pieeja. Rīgā, Latvijā.
  - ▶ Ulmane, Z., Harlamova, J., Arnis, V., Šneidere, K. un Stepens, A. (28.04.2017). *Aerobo fizisko aktivitāšu saistība ar personības iezīmēm un depresivitāti*. Referāts prezentēts Trešajā starptautiskajā zinātniski praktiskajā konferencē Veselība un personības attīstība: integratīvā pieeja. Rīgā, Latvijā.

Publikācijas

- ▶ Starptautiskā zinātniskā konference: Sabiedrība. Integrācija. Izglītība.:
  - ▶ Ulmane, Z., Harlamova, J., Arnis, V., Šneidere, K., & Stepens, A. (26.05.2017). *The relationship between aerobic load and personality traits in seniors with different level of aerobic physical activity experience*. Paper presented on the 11th International Scientific Conference Society. Integration. Education, Rēzekne, Latvia.
  - ▶ Šneidere, K., Harlamova, J., Ulmane, Z., Stepens, A. (26.05.2017). *Adaptation of the Cognitive Reserve index questionnaire, preliminary results*. Paper presented on the 11th International Scientific Conference Society. Integration. Education, Rēzekne, Latvia.
  - ▶ Šneidere, K., Harlamova, J., Ulmane, Z., Arnis, V., & Stepens, A. (26.05.2017). *Impact of aerobic physical activities on different memory systems*. Paper presented on the 11th International Scientific Conference Society. Integration. Education, Rēzekne, Latvia.
- ▶ Plānota dalība EHPS 2017 ar diviem stenda referātiem

Galvenie izaicinājumi

- ▶ Joprojām – fizisko aktivitāšu kalkulators:
  - ▶ Šobrīd – iztulkota aptauja «Dzīves gaitas fizisko aktivitāšu aptauja» (*Lifelong Total Physical Activity Questionnaire, Friedenreich, Courneya, & Bryant, 1998*);
- ▶ Datu apstrāde un analīze;
- ▶ Magnētiskās rezonanses datu apstrāde un analīze:
  - ▶ Plānota tikšanās ar sadarbības partneriem Saseksas universitātē.

Paldies par uzmanību!

